

Educació ambiental i per a la salut

Titulació: Pedagogia, segon cicle
4 crèdits, assignatura quadrimestral (s'ofereix ambdós quadrimestres)
Departament de Pedagogia Sistemàtica i Social
Josefina Sala

1. Contribució de la matèria a la formació del pedagog:

Els problemes mediambientals són d'especial rellevància en la societat actual i condiciona les seves possibilitats de desenvolupament. El paper de l'educació per assolir un desenvolupament sostenible ha estat assenyalat per tots els agents implicats. Amb el coneixement de la problemàtica mediambiental i les possibles accions educatives, els diferents models d'educació ambiental, les propostes metodològiques, etc., el pedagog pot contribuir decisivament en aquest procés de canvi vers el desenvolupament sostenible, en molts dels seus àmbits de treball (escoles, instituts, ajuntaments, consells comarcals, espais, etc.)

En la mateixa línia les malalties dels països occidentals tenen més a veure amb els estils de vida que amb els agents biològics. En aquest sentit, conèixer els diferents models d'educació per a la salut, les metodologies que s'empren, etc. són elements importants en la formació del pedagog per a que aquest pugui donar resposta als problemes que planteja la societat actual.

D'altra banda els objectius, continguts i metodologia de l'assignatura incorporen moltes competències necessàries per conformar un professional amb sentit crític, capacitat de resposta, capacitat de treball en equip, etc.

2. Objectius i competències

En el següent quadre es detallen els objectius de l'assignatura i la seva contribució a les competències base establertes per la comissió d'ECTs per la llicenciatura de Pedagogia

Objectius específics de l'assignatura	Competències establertes per la titulació de pedagogia
1. Conèixer els principals factors que conflueixen en la crisi ambiental	☞ Tenir una visió global i capacitat de resposta a problemes de l'educació actual
2. Prendre consciència de la responsabilitat individual en el desenvolupament sostenible	☞ Tenir una visió global i capacitat de resposta a problemes de l'educació actual
3. Analitzar com l'educació pot contribuir al desenvolupament sostenible i el rol que com educadors hi tenen	☞ Tenir una visió global i capacitat de resposta a problemes de l'educació actual ☞ Detectar els diferents llocs en els que es pot donar l'aprenentatge

4. Conèixer el concepte actual de salut, educació per a la salut i els possibles àmbits d'intervenció.	☞ Detectar els diferents llocs en els que es pot donar l'aprenentatge
5. Analitzar la necessitat d'un enfoc interdisciplinari en l'educació per a la salut i els models d'educació per a la salut.	☞ Tenir una visió global i capacitat de resposta a problemes de l'educació actual
6. Analitzar la multicausalitat dels comportaments relacionats amb la salut i la necessitat de considerar-ho des d'una perspectiva que contempli aquesta complexitat	☞ Tenir una visió global i capacitat de resposta a problemes de l'educació actual
7. Conèixer i analitzar el concepte d'estil de vida i la relació dels estils de vida amb la salut i el desenvolupament sostenible	☞ Tenir una visió global i capacitat de resposta a problemes de l'educació actual
8. Analitzar els factors que condicionen els estils de vida i com l'educació pot incidir-hi	☞ Tenir una visió global i capacitat de resposta a problemes de l'educació actual ☞ Detectar els diferents llocs en els que es pot donar l'aprenentatge
9. Conèixer els principals models d'aprenentatge en educació per a la salut i per al desenvolupament sostenible.	☞ Competència docent: capacitat per conèixer la diversitat d'alumnes i la complexitat dels processos d'aprenentatge ☞ Competència per a la intervenció directa en processos o problemes educatius ☞ Conèixer els processos d'ensenyament i aprenentatge i la seva complexitat
10. Saber identificar els models que sustenten els programes d'EPS i EA i poder-los valorar críticament.	☞ Conèixer els processos d'ensenyament i aprenentatge i la seva complexitat ☞ Planificació i disseny curricular ☞ Elaborar, assessorar i intervenir en problemes o processos educatius
11. Analitzar les metodologies educatives per l'educació per a la salut i el desenvolupament sostenible i saber-les emprar adequadament.	☞ Elaborar i avaluar materials didàctics i instruments ☞ Planificació i disseny curricular ☞ Elaborar, assessorar i intervenir en problemes o processos educatius
12. Conèixer i analitzar les propostes de planificació en educació per a la salut i l'educació pel desenvolupament ambiental i saber aplicar aquests models.	☞ Planificació i disseny curricular ☞ Elaborar, assessorar i intervenir en problemes o processos educatius
Objectius transversals per la titulació	Competències
13. Saber-se expressar en públic.	☞ Competència per a la intervenció directa en processos o problemes educatius
14. Ser capaç per dirigir i autoregular el propi treball.	☞ Disseny i elaboració d'entorn d'aprenentatge
15. Desenvolupar competències per al treball en equip.	☞ Assumir la necessitat de promoure el treball interdisciplinari i de participar en ell
16. Saber avaluar les necessitats educatives i	☞ Diagnosticar necessitats i proposar

elaborar programes d'intervenció que hi donin resposta així com avaluar-los.	projectes de millora ➡ Elaborar i avaluar materials didàctics i instruments ➡ Planificació i disseny curricular
17.Desenvolupar les competències socioemocionals necessàries per al desenvolupament professional dels professionals del món de l'educació (empatia, capacitat per expressar, per entendre, negociar, etc.)	➡ Competència per a la intervenció directa en processos o problemes educatius

3. Continguts

tema 1: Educació ambiental: aspectes generals

Crisi ambiental: causes i factors
Models d'interpretació de la crisi ambiental
Desenvolupament sostenible
L'educació ambiental i l'educació per al desenvolupament sostenible

tema 2: Educació per a la salut: aspectes generals

Concepte de salut i malaltia
La organització mundial de la salut
Educació per a la salut i ciències de la salut
Àmbits i funcions de l'educació per a la salut

tema 3: Models explicatius

Concepte de estils de vida
Importància dels estils de vida per a la salut i el desenvolupament sostenible
Models explicatius del comportament relacionat amb la salut i el desenvolupament sostenible

tema 4: Models d'aprenentatge: el model de competència

Models d'ensenyament-aprenentatge i estils de vida
El model de competència
Models d'educació per a la salut
Models d'educació ambiental

tema 5: Mètodes i estratègies

Eficiència de les metodologies i tècniques en relació als objectius
Metodologies i estratègies emprades en educació per a la salut
Metodologies i estratègies emprades en educació pel desenvolupament sostenible

tema 6: Planificació en educació per a la salut i en educació ambiental

Utilitat de les guies de planificació
Model Precede
Guia Facile
Model Pidice
Intervention Mapping
Models interdisciplinaris, multidisciplinaris i transdisciplinaris

4. Pla de treball per a l'estudiant i assignació de temps

1. Ensenyament-aprenentatge presencial: Activitats realitzades a l'aula sota la direcció de la professora

- ✓ Exposició de la professora
- ✓ Visualització i discussió de vídeos
- ✓ Discussió en grups i debats
- ✓ Realització d'exercicis en grup
- ✓ Exposició dels alumnes

2. Ensenyament-aprenentatge dirigit: Activitats realitzades sota la direcció de la professora fora de l'aula

- ✓ Treballs individuals
- ✓ Projecte tutoritzat
- ✓ Tutories individuals i grupals
- ✓ Lectures voluntàries

3. Ensenyament aprenentatge autònom: Activitats realitzades per l'alumne fora de l'aula

- ✓ Cerca d'informació
- ✓ Organització de material
- ✓ Estudi personal
- ✓ Lectures d'ampliació
- ✓ Tutories lliures

DISTRIBUCIÓ DE TASQUES I HORES ESTIMADES DE TREBALL					
E-A presencial	professora	<u>explicació</u> Tots temes	exercicis grupals <i>tots els temes</i>	discussió en grups i debat <i>tots els temes</i>	<u>visualització i</u> <u>discussió</u> <u>vídeos</u> <i>tema 1 i 4</i>
	35 h	17 h	8 h	8 h	2 h
	Estudiant	assimila i pren notes planteja dubtes opina	analitza i reflexiona pren decisions discuteix i negocia amb els companys aplica coneixements	analitza i reflexiona opina i argumenta construeix conceptes i idees aplica coneixements	analitza i reflexiona opina i argumenta construeix conceptes i idees aplica coneixements
	35 h	17 h	8 h	8 h	2 h
E-A dirigit	professora	Treballs individuals Temes 1-4	Projecte tutoritzat Temes 5-6	Lectures voluntàries Temes 1-4	
	41 h	2	25 h	1 h	
	Estudiant	Cerca informació Analitza i reflexiona Proposa, argumenta valora Sintetitza Aplica els coneixements	Cerca informació Analitza i reflexiona Discuteix i contrasta Proposa i elabora programes i instruments	Analitza Sintetitza Organitza Exposa Comparteix	
	35 h	10 h	20 h	5 h	
E-A autònoma	Professora	Tutoria lliure preparació classes preparació i supervisió de les activitats			
	45 h	45 h			
	Estudiant	Organització de la informació Estudi personal	cerca informació	lectures d'ampliació	tutories lliures
	17 h	10 h	4 h	2 h	1 h

5. Avaluació i acreditació dels aprenentatges

Des de la concepció del nou model d'ensenyament en l'espai superior i com s'han d'estructurar les assignatures en ECTs, no és possible que un alumne pugui superar una assignatura sense assistir a les sessions presencials, siguin amb tot el grup classe, en seminaris, tutories, etc. No obstant, donat que aquesta assignatura es planteja com a ECTs malgrat aquest format en el present curs és obligat

a primer de la llicenciatura però no a tercer, es plantegen dos tipus possibles d'avaluació. L'elecció d'un o altre mètode queda sota la responsabilitat de cada estudiant.

Tipus avaluació	E-A	criteris
Avaluació continua i qualitativa	presencial	✓ Assistència: obligatòria en un 75% de les sessions (aprox) ✓ Participació en les classes i dinàmiques plantejades ✓ Implicació en la dinamització del grup ✓ Capacitat de treball en equip ✓ Materials, exercicis i treballs realitzats
	dirigit	✓ Treballs individuals: - o Recull, reflexió i assimilació dels treballs realitzats - o Maduresa en l'elaboració de les reflexions i argumentacions - o Capacitat per relacionar els diferents aspectes treballats a les classes - o Capacitat per transferir els aprenentatges realitzats a l'aula a les activitats proposades ✓ Projecte tutoritzat: - o Capacitat per aplicar els mètodes i models estudiats - o Coherència entre les necessitats percebudes i la intervenció dissenyada - o Coherència entre els objectius plantejats i la estratègia d'intervenció - o Aplicabilitat de la intervenció proposada ✓ Lectures voluntàries: - o Realització de lectura-es voluntària-ies - o Aportació als companys d'una síntesi i comentari d'aquesta-es lectura-es
	autònom	✓ Capacitat per dissenyar un pla de treball i portar-lo a terme ✓ Autoavaluació justificada
Avaluació sumativa	No presencial	✓ Materials, exercicis i treballs realitzats (10%) ✓ Prova escrita (80%)

6. Bibliografia

EDUCACIÓ AMBIENTAL

- Aguirre, M. (2002): *Globalización, crisis ambiental y educación*. Madrid: Ministerio de Educación, Cultura y Deporte.
- Ballard, M. Pandya, M. i Ajgaonkar, S. (2003) *Conocimientos básicos en educación ambiental : base de datos para la elaboración de actividades y programas*. Barcelona : Graó.
- Bennett, D. B. (1993): *Evaluación de un programa de educación ambiental guía práctica para el profesor*. Bilbao: Los Libros de la Catarata.
- Caduco, M. (1995): *Guía para la enseñanza de valores ambientales*. Bilbao: Catarata.
- Caride, J. A. (2001): *Educación ambiental y desarrollo humano*. Barcelona: Ariel.
- Catalan, A. (1996): *Educación ambiental en la enseñanza secundaria*. Madrid: Miranguano.
- de Felice, J.; Giordan, A.; Souchon, C. (1994): *Enfoque interdisciplinar en la educación ambiental*. Bilbao: La Catarata.
- Folch i Guillèn, R (1990): *Que lo hermoso sea poderoso: sobre ecología, educación y desarrollo*. Altafulla: Barcelona.
- Folch i Guillèn, R (1999): *Diccionario de socioecología*. Barcelona: Planeta.
- Font, B. (1999): *(50 personas)ⁿ que conspiren. Possibles estratègies educatives per a la millora ambiental en tots els àmbits de la nostra societat*. Binissalem: Di7.
- García, J. i Nando, J. (2000): *Estrategias didácticas en educación ambiental*. Archidona: Aljibe.
- García, J.E. (2004): *Educación ambiental, constructivismo y complejidad*. Montequinto (Sevilla) : Díada.
- García, R. A.; Sabucedo, J. M. i Romy, J. (2002): *Psicología y medio ambiente: Aspectos psicosociales, educativos y metodológicos*. A Coruña : Asociación Galega de Estudios e Investigación Psicosocial.
- Giordan, A. i Souchon, Ch. (1995): *La educación ambiental: guía práctica*. Sevilla: Díada Editora, S.L.
- Hungerford, H. R. i Peyton, R.B. (1995): *Como construir un programa de educación ambiental*. Bilbao: Catarata.
- Knapp, D.H. ; Volk, T.L.; Hungerford, H.R.: *Global Change. Environmental Education Module*. UNESCO-UNEP
- Kramer F.(2003): *Educación ambiental para el desarrollo sostenible*. Madrid : Los Libros de la Catarata.
- Kramer, F. (2002): *Manual práctico de educación ambiental : técnicas de simulación, juegos y otros métodos educativos*. Madrid : Los Libros de la Catarata.
- Limón Domínguez, D. (2000): *Pedagogía ambiental : propuestas de cambio para una sociedad comprometida*. Barcelona: Cooperativa universitària Sant Jordi.
- López, R. (2003): *La educación ambiental: modelo para la elaboración de un soporte conceptual básico*. Lugo : Unicopia.
- Luaces, P. (2004): *Educación medioambiental : modelos y estrategias de actuación*. Vigo : IdeasPropias.
- Martín Molero, F. (1996): *Educación ambiental*. Madrid: Síntesis.
- Novo M: *Educación ambiental* (2003): Bases éticas, conceptuales y metodológicas. Madrid: Universitas. ISBN: 84-7991-074-7
- Novo, M. i Lara, R. (coord) (1997): *El Análisis Interdisciplinar de la Problemática Ambiental. II*. Madrid: Fundación Universidad-Empresa.
- Novo, M. i Lara, R. (coord) (1997): *El Análisis Interdisciplinar de la Problemática Ambiental. I*. Madrid: Fundación Universidad-Empresa.
- Novo, M. i Lara, R. (coord) (1997): *La Interpretación de la Problemática Ambiental: Enfoques Básicos. I. I*. Madrid: Fundación Universidad-Empresa.
- Novo, M. i Lara, R. (coord) (1997): *La Interpretación de la Problemática Ambiental: Enfoques*

- Básicos.II. I.* Madrid: Fundación Universidad-Empresa.
- Nuño, T. i Martínez, K. (eds.) (1995): *Educación a favor del medio*. Bilbao: Departamento de Didáctica de la Matemática y las Ciencias Experimentales, U.P.V..
- Pardo, A. (1995): *La educación ambiental como proyecto*. Barcelona: Horsori.
- Pujol, R.M. (1996): *Educación y consumo. La formación del consumidor en la escuela*. Barcelona: Horsori.
- Stokking, K.(2003): *L'avaluació de l'educació ambiental*. Barcelona: Graó.
- Sureda, J. i Calvo, A.M. (1997): *La xarxa Internet I l'educació ambiental*. Binissalem: Di7., 1997.
- Tabarra, J. D. (1999): *Acció ambiental. Aprenentatge i participació vers la sostenibilitat*. Binissalem: Di7.

EDUCACIÓ PER A LA SALUT

- Arias, A. et al. (1995): *El món de l'educació i la salut*. Barcelona: Raima, S.L.
- Buceta, J.M. i Bueno, A. M. (1990): *Modificación de conducta y salud*. Madrid: EUDEMA.
- Calvo, J.R. (2003): *Educación y promoción de la salud : fuentes y métodos*. Las Palmas de Gran Canaria: Vicerrectorado de Desarrollo Institucional y Nuevas Tecnologías, Universidad de Las Palmas de Gran Canaria. Colección: Manuales docentes de psicopedagogía; 14.
- Costa, M. i López, E. (1986): *Salud comunitaria*. Barcelona: Martínez Roca.
- Costa, M. i López, E. (1996): *Educación para la Salud: una estrategia para cambiar los estilos de vida*. Madrid: Pirámide, S.A.
- Fernández, C. i Fornés, J. (1991): *Educación y Salud*. Palma: Universitat de les Illes Balears.
- Flores, M. D. (2003): *La promoción de la salud: una perspectiva pedagógica*. Valencia : NAU Llibres.
- Frías, A. (2000): *Salud pública y educación para la salud*. Barcelona : Masson.
- García, A; Sáez, J.; Escarbajal, A. (2000): *Educación para la salud, la apuesta por la calidad de vida*. Madrid: Aran.
- Glanz, K.; Lewis, F. M. i Rimer, B.K. (eds) (1990): *Health behavior and health education*. San Francisco: Jossey-Bass Inc.
- González- Simancas, J. L. i Polaino-Lorente, A. (1990): *Pedagogía Hospitalaria*. Madrid: Narcea, S. A.
- Grau, C. i Ortiz, C. (2001): *La pedagogía hospitalaria en el marco de una educación inclusiva*. Archidona: Aljibe.
- Green, L. W. (1991): *Health promotion planning: an educational and environmental approach*. Palo Alto: Mayfield Pub.
- Green, L.W. (1980): *Health education planning: a diagnostic approach*. Palo Alto: Mayfield.
- Hernández, A.; Roka M. (2001): *Manual de educación para la salud*. Madrid: Artegraf.
- Marqués, F.; Sáez, S. i Guayta, R. (2004): *Métodos y medios en promoción y educación para la salud*. Barcelona : UOC.
- Martos, R. (2005): *Fundamentos de la educación para la salud y la Atención Primaria*. Alcalá la Real (Jaén) : Formación Alcalá.
- Molina, M.C. (2003): *Experiencias educativas para la promoción de la salud y la prevención*. Barcelona : Alertes.
- Pastor, V. i Rodríguez, B. (2004): *Educando con la salud y el medio ambiente*. Santander: ANPE:TGD
- Pérez, R.M. i Sáez, S. (2004): *El grupo en la promoción y educación para la salud*. Lleida : Milenio.
- Polaino-Lorente, A. (1987): *Educación para la Salud*. Barcelona: Herder, S.A.
- Rey Calero, J. i Calvo, J.R. (1998): *Como cuidar la salud. Su Educación y Promoción*. Madrid: Harcourt.

- Rochon, A. (1991): *Educación para la Salud*. Barcelona: Masson, S.A.
- Rootman, I. (2001): *Evaluation in health promotion : principles and perspectives*. Copenhagen : Regional Office for Europe, World Health.
- Sáez, S. (ed) (2001): *Promoción y educación para la salud : conceptos, metodología, programas*. Lleida: Milenio. ISBN 84-9743-002-6
- Sáez, S.; Marqués, F. i Colell, R. (1998): *Educación para la salud. Técnicas para el trabajo con grupos pequeños*. Lleida: Pagès editors.
- Tones, K. i Tilford, S. (1990): *Health education*. London: Chapman & Hall.
- Vargas, A. (1993): *Educación para la salud*. México: Interamericana McGraw-Hill.
- Vilanova, M. i Marquès, F. (2000): *Promoción y educación para la salud*. Barcelona: Universitat Oberta.